

بررسی روند رابطه بین کیفیت سود و قابلیت اعتماد در دوره بعد از الزام استانداردهای حسابداری

هاشم نیکومرام*، یونس بادآور نهندي**، محمد همتی***

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۰/۱۹

تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۱/۳۱

چکیده

در این تحقیق ویژگی کیفی قابلیت اعتماد به عنوان معیاری برای ارزیابی پایداری اقلام تعهدی سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شده است. بدین منظور، دو فرضیه آزمون شد. در فرضیه اول پایداری کم آن دسته از اقلام تعهدی سود که قابلیت اعتماد پائین تری دارند، و در فرضیه دوم تغییرات قابلیت اعتماد اطلاعات صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بعد از الزام استانداردهای حسابداری برای یک دوره ۹ ساله مورد آزمون قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد با کاهش قابلیت اعتماد اقلام تعهدی از کیفیت سود کاسته می‌شود. همچنین قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری بعد از سال ۱۳۸۰-۱۳۸۸ روند ثابتی داشته و تغییر چندانی در آن مشاهده نگردید.

واژه‌های کلیدی: قابلیت اعتماد؛ اقلام تعهدی؛ استانداردهای حسابداری؛ پایداری سود.

طبقه بندی موضوعی: M41, C22, C23

* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، (accountingphd@srbiau.ac.ir)

** عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، (yb_nahandi@yahoo.com)

*** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، (نویسنده مسئول)،

(mhemmati1027@yahoo.com)

مقدمه

برخی از محققان و وضع کنندگان مقررات، بیشتر تمایل به گنجاندن اطلاعات مربوط تر در صورت‌های مالی دارند تا قابل اعتماد. نتیجه کنار گذاشتن رویه‌های محافظه کارانه و به کار بستن رویه‌های کمتر قابل تأیید و در نتیجه قابلیت پایین اعتماد، می‌تواند مصیبت بار باشد. رسوایی‌های مالی اوایل دهه‌ی جاری میلادی و نابودی شرکت‌های بزرگی مانند انرون و ورلد کام را می‌توان بدلیل شمول جریان‌های نقدی غیر قابل تأیید یا ارزش‌های بازار در سود دانست (ثقفی، ۱۳۸۹).

به هر حال، ان‌هایی که شناسایی برآوردهای غیر قابل اعتماد در گزارش‌های مالی را پیشنهاد می‌کنند باید هزینه‌های ایجاد شده بواسطه‌ی پیشنهادات خود را در نظر بگیرند. چنین هزینه‌هایی خطای اندازه گیری ایجاد می‌کند، از پایداری سود می‌کاهد و چنانچه سرمایه گذاران پایداری کمتر اقلام تعهدی با قابلیت اعتماد پایین را پیش بینی نکنند، این موضوع ممکن است به قیمت گذاری نادرست سهام، به شکست بازار و تخصیص نابهینه منابع کمیاب بیانجامد و فرآیند انباشت و توزیع کارآمد سرمایه با مشکل مواجه شود و صرفه جویی‌های ناشی از مقیاس و توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی دچار خطر شود (ثقفی، ۱۳۸۹).

از این رو، با توجه به آزادی عمل مدیران در ارتباط با زمان شناسایی اقلام تعهدی این تحقیق، در صدد است تغییرات و ویژگی کیفی قابلیت اعتماد و اثر آن بر کیفیت سود را در دوره بعد از الزام استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱) مورد مطالعه قرار دهد. همچنین، مطابق با اصل ۴۴ قانون اساسی مبنی بر خصوصی سازی شرکت‌ها از طریق بورس اوراق بهادار، ارائه اطلاعات سودمند و قابل اتکاء در این خصوص می‌تواند سرمایه گذاران را در جهت اتخاذ تصمیمات صحیح یاری رساند. لذا با توجه به ورود شرکت‌ها طبق اصل ۴۴ قانون اساسی در بازار سرمایه ایران لزوم آگاهی بخشی بیشتر احساس می‌شود.

در چند دهه گذشته تأکید گزارشگری مالی بر ارائه اطلاعات در مورد عملکرد واحد تجاری از طریق معیارهای سود و اجزای آن است. سرمایه گذاران، اعتباردهندگان و سایر اشخاصی که چشم انداز جریان‌های نقدی خالص ورودی واحد تجاری را ارزیابی می‌کنند به این اطلاعات علاقه مند هستند. علاقه آن‌ها به جریان‌های نقدی آتی واحد تجاری و توانایی آن برای ایجاد

جریان‌های نقدی مطلوب، به علاقه مندی به اطلاعات درباره‌ی سود می‌انجامد تا اطلاعاتی که مستقیماً درباره‌ی جریان‌های نقدی است. صورت‌های مالی که فقط دریافت‌ها و پرداخت‌های نقدی را طی دوره‌ای کوتاه مدت (مثلاً یکساله) نشان می‌دهد، نمی‌تواند بطور مناسب مشخص کند آیا عملکرد واحد تجاری موفق بوده است یا خیر. در سال‌های اخیر بویژه پس از وقوع رسوایی‌های مالی، توجه بسیاری به کیفیت سود شده است. کیفیت سود مفهومی است که دارای جنبه‌های متفاوت و به تبع آن دارای تعاریف مختلفی است. یک تعریف مهم از کیفیت سود مبتنی بر پایداری سود است. پایداری سود بمعنای تکرارپذیری (استمرار) سود جاری است. هرچه پایداری سود بیشتر باشد، شرکت توان بیشتری برای حفظ سودهای جاری دارد و کیفیت سود بالاتر است.

از سوی دیگر افرادی که در رابطه با گزارشگری مالی مسئولیت دارند همواره باید سودمندترین اطلاعات را با رعایت هزینه‌ای معقول فراهم آورند. اهداف گزارشگری مالی و مبنای نظری حسابداری ایجاب می‌کند، اطلاعاتی که گزارش‌های مالی فراهم می‌کند از ویژگی‌های معینی برخوردار باشد، مهمترین این ویژگی‌ها عبارتند از: قابلیت اعتماد و مربوط بودن. تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری بخوبی دریافته‌اند بین ویژگی کیفیت قابلیت اعتماد و ویژگی کیفیت مربوط بودن اطلاعات مالی رابطه معکوس وجود دارد. بدین معنی که ارائه اطلاعات مربوط تر مستلزم کاستن از قابلیت اعتماد آن اطلاعات است. بر این اساس است که حداکثر سازی سودمندی اطلاعات حسابداری تعهدی، مستلزم برقراری نوعی توازن بین این ویژگی هاست.

در سال‌های اخیر با تأکید بسیار بر ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری، کفه ترازو به سوی ویژگی مربوط بودن سنگین تر شده است. بخش عمده‌ای از مطالعات حسابداری به ارزیابی اطلاعات بر مبنای معیار مربوط بودن پرداخته است. در مقابل بطور نسبی توجه کمتری به ارزیابی اطلاعات حسابداری بر مبنای معیار قابلیت اعتماد شده است. با توجه به ماهیت یک سویه پژوهش‌ها در این حوزه، تعجب آور نیست برخی از پژوهشگران و وضع کنندگان مقررات، بیشتر بدنبال گنجاندن اطلاعاتی در صورت‌های مالی هستند که مربوط تر باشد تا قابل اعتماد. نظر به برهم خوردن توازن بین ویژگی‌های کیفی، مسأله اساسی این است که پیامد برهم خوردن توازن بین ویژگی‌های کیفی چیست؟

در این تحقیق روند تغییرات سری زمانی رابطه‌ی قابلیت اعتماد اقلام تعهدی و پایداری سود بررسی می‌شود. بر طبق این رابطه پیش بینی می‌شود با کاهش قابلیت اعتماد اقلام تعهدی، پایداری سود کاهش یابد. با در نظر گرفتن این واقعیت که در ایران پژوهشی بسیاری در زمینه‌ی ویژگی کیفی قابلیت اعتماد انجام شده است، محققان بر آن شدند پژوهشی در رابطه با روند تغییرات قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری در دوره‌ی بعد از الزام اکثر استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱) انجام دهند بدین معنی که آیا بعد از الزام استانداردهای حسابداری قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری روندی افزایشی داشته یا از روندی کاهشی برخوردار است؟ همچنین، سعی شده است به این پرسش پاسخ داده شود که آیا آن دسته از اقلام تعهدی که در مقایسه با اقلام تعهدی دیگر قابلیت اعتماد کمتری دارند از پایداری کمتری برخوردارند؟

پیشینه‌ی تحقیق

احمدپور و احمدی (۱۳۸۷) طی تحقیقی از ویژگی کیفی اطلاعات مالی برای ارزش‌یابی کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران استفاده کردند. یافته‌های آنان نشان داد ضریب واکنش سود و همچنین قدرت توضیحی (ضریب تعیین) رگرسیون قیمت - سود در پرتفوی شرکت‌های با کیفیت سود بالا نسبت به شرکت‌های با کیفیت سود پایین به طور معنادار بیشتر است. ثقفی و ابراهیمی (۱۳۸۸) به بررسی رابطه تدوین استانداردهای حسابداری با کیفیت اطلاعات حسابداری پرداختند. نتایج بررسی‌های آنان نشان داد اجرای استانداردها تنها با بهبود نسبی پایداری اضافی همراه بوده است، در حالی که در سایر مدل‌ها، استانداردهای حسابداری نتوانسته‌اند موجب بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری شود. همچنین، ثقفی (۱۳۸۹) رابطه بین ویژگی کیفی قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری و کیفیت سود با کاربست رویکرد ترازنامه‌ای را مورد بررسی قرار داد. نتایج وی نشان داد با کاهش قابلیت اعتماد اقلام تعهدی از کیفیت سود کاسته می‌شود و خطای اندازه‌گیری بزرگتر می‌شود. در تحقیق دیگری، رحمانی و امینی (۱۳۹۰) اثر بکارگیری رهنمودها و استانداردهای حسابداری بر کیفیت اطلاعات حسابداری را بررسی کردند. در مجموع نتایج آنان نشان داد مربوط بودن، به موقع بودن و محافظه کاری در دوره بعد از الزام بکارگیری رهنمودهای حسابداری نسبت به دوره قبل از آن افزایش یافته است اما با تجدیدنظر در استانداردهای حسابداری، سه شاخص مزبور کاهش یافتند.

احمد و همکاران (۲۰۰۹) به بررسی اثرات به کارگیری اجباری استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی بر هموارسازی، محافظه‌کاری و به موقع بودن سودهای حسابداری برای نمونه ای از ۲۱ کشور جهان (ملزم به رعایت IFRS از ابتدای سال ۲۰۰۵) نسبت به نمونه کنترلی از ۱۷ کشور (فاقد الزام رعایت IFRS) پرداختند. نتایج تحقیق بیان کرد اولاً، در دوره قبل از بکارگیری IFRS، شرکت‌های گروه اول نسبت به شرکت‌های گروه کنترل، هموارسازی سود کمتر، اقلام تعهدی محافظه‌کارانه بیشتر و افزایش شناسایی به موقع زیان داشتند. ثانیاً در دوره بعد از الزام بکارگیری، در شرکت‌هایی که IFRS استفاده کرده‌اند نسبت به شرکت‌های گروه کنترل، بطور قابل ملاحظه‌ای هموارسازی سود و به موقع بودن اخبار خوب افزایش ولی محافظه‌کاری کاهش یافته است. در تحقیق دیگری، راضیه محمود و همکاران (۲۰۰۹) به بررسی رابطه بین ویژگی‌های کیفی سود و عملکرد شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار مالزی پرداختند. در این تحقیق سه ویژگی کیفی سود یعنی قابلیت پیش‌بینی سود، ارزش بازخوردی سود، به موقع بودن و همچنین دو معیار عملکرد مالی شرکت‌ها یعنی ROA یا بازده دارایی‌ها و Q توبین مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج تحقیق آنان نشان داد هنگامی که از ROA به عنوان معیار عملکرد شرکت استفاده می‌شود، رابطه مثبت و معناداری بین ارزش بازخوردی سود و همچنین به موقع بودن و عملکرد شرکت‌ها وجود دارد. و زمانی که از معیار Q توبین به عنوان معیار عملکرد شرکت‌ها استفاده می‌شود ارزش بازخوردی سود رابطه منفی و معناداری با عملکرد شرکت‌ها دارد.

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مباحث مطروحه، فرضیه‌هایی بشرح ذیل تدوین شد:

فرضیه اول: آن دسته از اقلام تعهدی سود که قابلیت اعتماد پایین تری دارند، پایداری کمتری است.

فرضیه دوم: قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری طی دوره‌ی بعد از الزام استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱) تغییرات معناداری داشته است.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر روش از نوع همبستگی، و از نظر هدف کاربردی است بعلاوه با توجه به اینکه از اطلاعات تاریخی برای آزمون فرضیات استفاده می‌شود پس رویدادی (از طریق استفاده از اطلاعات گذشته) است. به منظور آزمون فرضیه اول از معادله رگرسیون چندمتغیره به شرح زیر استفاده شد:

$$ROA_{t+1} = \gamma_0 + \gamma_1 ROA_t + (\gamma_2 - \gamma_1) TACC_t + \varepsilon_{t+1}$$

فرضیه اول تحقیق بیان می‌دارد $(\gamma_2 - \gamma_1)$ برای اقلام تعهدی کمتر قابل اعتماد، منفی تر است. به منظور آزمون فرضیه اول پژوهش، باید هر طبقه از اقلام تعهدی را بطور جداگانه مورد بررسی قرار داد. بدین منظور، از تجزیه و تحلیل رگرسیون چندمتغیره ثقفی (۱۳۸۹) استفاده می‌شود:

$$ROA_{t+1} = \rho_0 + \rho_1 ROA_t + \rho_2 \Delta WC_t + \rho_3 \Delta NCO_t + \rho_4 \Delta FIN_t + \varepsilon_{t+1}$$

برای آزمون فرضیه دوم نیز ضریب تعیین تعدیل شده مدل فوق را برای هر سال از دوره ی تحقیق محاسبه و به منظور تبیین روند سری زمانی قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری با استفاده از رگرسیون خطی ساده ثقفی و باغومیان (۱۳۸۸)، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد:

$$AR_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 TIME + \varepsilon_t$$

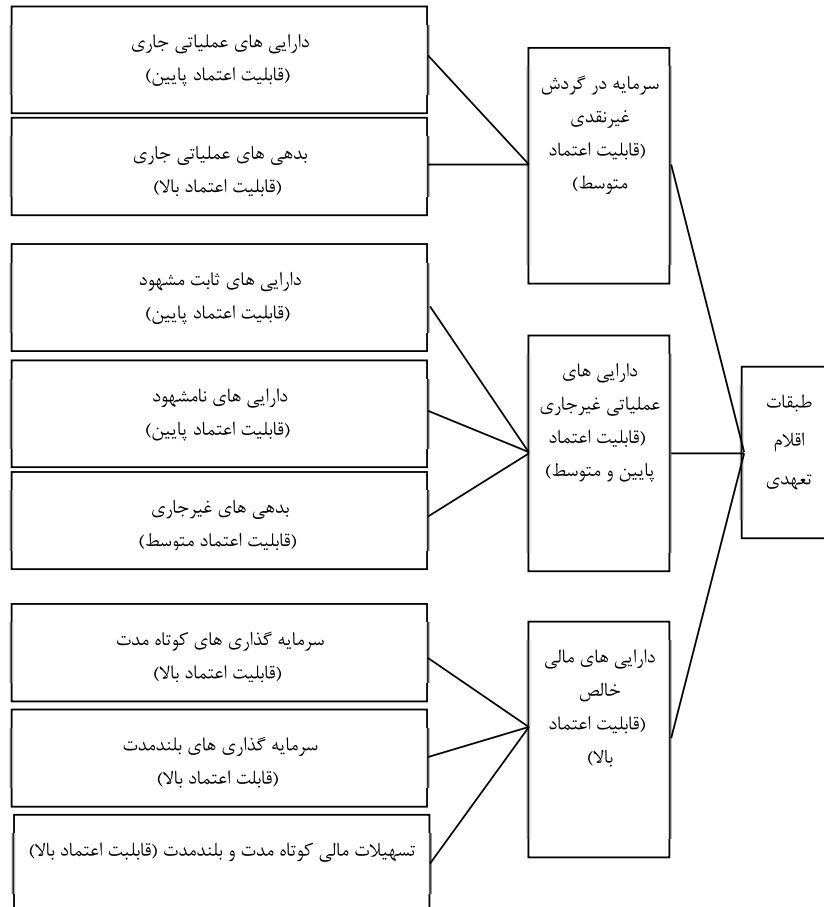
که در اینجا TIME تعداد سال‌های بعد از الزام استانداردهای حسابداری ایران را شامل می‌شود و ضریب تعیین تعدیل شده رگرسیون چندمتغیره ثقفی (۱۳۸۹) بیانگر این مطلب است که بعد از الزام استانداردهای حسابداری ایران (۱۳۸۰/۱/۱) تا بحال قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری روندی نزولی داشته است یا خیر. تعاریف عملیاتی متغیرهای تحقیق بشرح نگاره (۱) می‌باشد:

تکانه (۱): تعاریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

تعریف عملیاتی	علائم اختصاری	نام متغیر
متغیر وابسته در مدل، تغییرات بازده دارایی‌ها را نشان می‌دهد که از تقسیم سود عملیاتی بر متوسط کل دارایی‌ها بدست می‌آید.	ROA	بازده دارایی‌ها
اقدام تعهدی حسابداری را نشان می‌دهد که بعنوان متغیر مستقل در مدل برای محاسبه پایداری سود بکار گرفته می‌شود. و در سه طبقه از اقدام تعهدی دسته بندی می‌شود:	TACC	اقدام تعهدی کل
اولین طبقه از اقدام تعهدی، تغییر در سرمایه در گردش خالص غیر نقدی است که تغییر در دارایی‌های عملیاتی جاری منهای تغییر در بدهی‌های عملیاتی جاری را نشان می‌دهد.	ΔWC	تغییر در سرمایه در گردش خالص غیر نقدی
دومین طبقه اصلی از اقدام تعهدی، تغییر در دارایی‌های عملیاتی خالص غیر جاری است این طبقه از طرق تغییر در دارایی‌های غیر جاری منهای تغییر در بدهی‌های غیر جاری اندازه گیری می‌شود.	ΔNCO	تغییر در دارایی‌های عملیاتی خالص غیر جاری
آخرین طبقه از اقدام تعهدی، تغییر در دارایی‌های مالی خالص است این طبقه از طریق تغییر در سرمایه‌گذاری‌های کوتاه مدت و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت منهای تغییر در تسهیلات مالی کوتاه مدت و تسهیلات مالی بلندمدت اندازه گیری می‌شود.	ΔFIN	تغییر در دارایی‌های مالی خالص
این متغیر تعداد سال‌های بعد از لازم الاجرا شدن استانداردهای حسابداری می‌باشد.	TIME	تعداد سال‌ها
ضریب تعدیل شده مدل رگرسیون چندمتغیره می‌باشد. که روند تغییرات سال به سال قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری را نشان می‌دهد.	AR_t^2	ضریب تعیین تعدیل شده

در این پژوهش، دارایی‌های عملیاتی جاری برابر است با دارایی‌های جاری منهای وجوه نقد و سرمایه‌گذاری‌های کوتاه مدت. بدهی‌های عملیاتی جاری نیز برابر است با بدهی‌های جاری منهای تسهیلات مالی کوتاه مدت. همچنین، دارایی‌های عملیاتی غیرجاری از حاصل تفاضل دارایی‌های غیرجاری و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت بدست می‌آید. بدهی‌های عملیاتی

غیرجاری نیز از حاصل تفاضل بدهی های غیرجاری و تسهیلات مالی بلندمدت بدست می آید. گروه بندی اقلام تعهدی بر اساس مدل ثقفی (۱۳۸۹) از نظر قابلیت اعتماد در طبقات بالا، متوسط و پایین صورت گرفته است. نمودار درختی (۱) طبقه بندی قابلیت اعتماد اقلام تعهدی را بصورت خلاصه نشان می دهد.



نمودار (۱): طبقه بندی اقلام تعهدی از لحاظ قابلیت اعتماد

روش و ابزار گردآوری داده‌ها

ابتدا از روش کتابخانه‌های به جمع‌آوری اطلاعات و منابع در مورد ادبیات نظری در این تحقیق پرداخته و سپس به جمع‌آوری داده‌ها از طریق صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اقدام شده است. گردآوری داده‌های خام از نرم‌افزار تدبیرپرداز و ره‌آورد نوین و لوح‌های فشرده اطلاعات مالی جامع شرکت‌ها و وبگاه مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی وابسته به سازمان بورس اوراق بهادار استخراج شده است و سپس در Excel طبقه‌بندی شده و در نهایت در نرم‌افزار EViews و MiniTab مورد آزمون قرار گرفت.

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری تحقیق، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. و روش نمونه‌گیری، روش حذف سیستماتیک (روش غربالگری) می‌باشد. قلمرو زمانی تحقیق نیز بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۸ (بمدت ۹ سال) می‌باشد. لذا با اعمال محدودیت‌های ذیل، تعداد ۱۰۴ شرکت بعنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب گردید.

- ۱- عدم تغییر دوره مالی در طی دوره تحقیق داشته باشند.
- ۲- اطلاعات موجود و قابل دسترس داشته باشند.
- ۳- قبل از سال ۱۳۸۰ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.
- ۴- جزء صنایع سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری و نهادهای پولی و بانکی و بیمه‌ای نباشند.
- ۵- برای رعایت همسانی شرایط شرکت‌ها، تاریخ گزارشگری آن‌ها منتهی به ۱۲/۲۹ باشد.

یافته‌های پژوهش

آزمون فرضیه اول

نگاره (۲)، نتایج آماری مدل رگرسیون چندمتغیره تحقیق را نشان می‌دهد.

نگاره (۲): نتایج حاصل از مدل رگرسیون چندمتغیره

ΔFIN_t	ΔNCO_t	ΔWC_t	ROA_t	عرض از مبدأ (ρ_0)	مؤلفه
-۰/۰۰۸۱	-۰/۰۳۱۶	-۰/۰۴۹۷	۰/۹۷۳۸	۰/۲۰۲۰	ضریب
۰/۰۳۳۸	۰/۰۳۵۹	۰/۰۴۰۴	۰/۰۴۳۹	۰/۲۷۷۵	انحراف استاندارد
-۰/۲۳۸۵	-۰/۸۷۹۰	-۱/۲۳۰۹	۲۲/۱۶۵۴	۰/۷۲۷۸	آماره t
۰/۸۱۲۰	۰/۳۸۱۵	۰/۲۲۱۳	۰/۰۰۰۱	۰/۴۶۸۵	p-مقدار
۱۲۶/۲۰۴۹					آماره F
۰/۰۰۰۰۱					p-مقدار
۰/۸۳۶۰					ضریب تعیین (R^2)
۰/۸۲۹۴					ضریب تعیین تعدیل شده
۲/۸۵۳۷					آماره دوربین - واتسون

با توجه به نتایج نگاره (۲)، ضریب متغیر بازده دارایی‌ها در سال جاری برابر با ۰/۹۷ می‌باشد که در سطح معنی داری $\alpha=۰/۰۵$ و براساس نتایج آزمون t، p-مقدار ضریب متغیر بازده دارایی‌های سال جاری برابر با ۰/۰۰۰۱ می‌باشد لذا کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. از این رو، بین بازده دارایی‌های سال جاری و بازده دارایی‌های سال آتی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب متغیر تغییر در سرمایه در گردش خالص غیرنقدی تقریباً برابر با ۰/۰۴۹- می‌باشد که در سطح معنی داری $\alpha=۰/۰۵$ و براساس نتایج آزمون t، p-مقدار ضریب متغیر تغییر سرمایه در گردش خالص غیرنقدی برابر با ۰/۲۲۱۳ می‌باشد لذا بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. از این رو، بین تغییر در سرمایه در گردش خالص غیرنقدی و بازده دارایی‌های سال آتی رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج نگاره (۲) نشان می‌دهد که ضریب متغیر تغییر در دارایی‌های عملیاتی خالص غیرجاری تقریباً برابر با ۰/۰۳۲- می‌باشد که در سطح معنی داری $\alpha=۰/۰۵$ و براساس نتایج آزمون t، p-مقدار ضریب متغیر تغییر در دارایی‌های عملیاتی خالص غیرجاری برابر با ۰/۳۸۱۵ می‌باشد لذا بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. از این رو، بین تغییر در دارایی‌های عملیاتی خالص غیرجاری و بازده دارایی‌های سال آتی رابطه معناداری وجود ندارد. و در نهایت، ضریب متغیر تغییر در دارایی‌های مالی خالص تقریباً برابر با ۰/۰۰۸- می‌باشد که در سطح معنی داری $\alpha=۰/۰۵$ و براساس نتایج آزمون t، p-مقدار ضریب متغیر تغییر در دارایی‌های مالی خالص برابر با ۰/۸۱۲ می‌باشد لذا بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. این رو، بین تغییر در دارایی‌های مالی خالص و بازده دارایی‌های سال آتی رابطه معناداری وجود ندارد. بدین ترتیب، فرضیه اول پژوهش دال بر کمتر بودن پایداری آن دسته از اقلام تعهدی سود که قابلیت اعتماد پایین تری دارند، تأیید

می‌شود. بعبارت دیگر، این آزمون‌ها تأیید می‌کنند که اقلام تعهدی که از قابلیت اعتماد کمتری برخوردارند، از پایداری سود به میزان بیشتری می‌کاهند. نتایج این تحقیق با یافته‌های تحقیق ثقفی (۱۳۸۹)، ثقفی و ابراهیمی (۱۳۸۸)، رحمانی و امینی (۱۳۹۰)، رادز یا محمود و همکاران (۲۰۰۹) و احمد و همکاران (۲۰۰۹) همخوانی دارد.

بعلاوه، با توجه به نتایج نگاره (۲)، ضریب تعیین (R^2) برابر با ۰/۸۴ می‌باشد که نشان می‌دهد ۸۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته (بازده دارایی‌های سال آتی) قابل استناد به تغییرات متغیرهای (بازده دارایی‌های سال جاری، تغییر در سرمایه در گردش خالص غیرنقدی، تغییر در دارایی‌های عملیاتی خالص غیرجاری و تغییر در دارایی‌های مالی خالص) می‌باشد.

آزمون متغیرهای اضافی

با استفاده از آزمون متغیرهای اضافی^۲ می‌توان به بررسی این فرضیه پرداخت که آیا مجموعه‌ای از متغیرهای موجود در یک معادله رگرسیون اضافه هستند یا نه؟ در واقع، این آزمون به بررسی مجموعه‌ای از متغیرهای موجود در یک معادله پرداخته و مشخص می‌نماید که آیا در مجموع تمام آن‌ها ضریب صفر داشته و بنابراین می‌توان آن‌ها را از معادله حذف نمود. بنابراین فرضیه صفر عبارت است از اینکه متغیرهای مستقل (ΔNCO_t ، ΔWC_t ، ROA_t) و ΔFIN_t در معادله رگرسیون چندمتغیره اضافه می‌باشند. نگاره (۳) نتایج آزمون متغیرهای اضافی را نشان می‌دهد.

نگاره (۳): نتایج آزمون متغیرهای اضافی

نتیجه‌ی آزمون	p-مقدار (خی - دو)	p-مقدار (آماره F)	نسبت لگ درستنمایی	آماره F	فرضیه صفر
رد فرضیه صفر	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۱۸۸/۰۴۸۲	۱۲۶/۲۰۴۹	چهار متغیر مستقل (ΔWC_t ، ROA_t) و ΔNCO_t و ΔFIN_t در معادله رگرسیون چندمتغیره اضافه هستند.

با توجه به نتایج آزمون متغیرهای اضافی در نگاره (۳)، چون p-مقدار (آماره F) برابر با ۰/۰۰۰۱ می‌باشد و این عدد کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. لذا، فرضیه صفر رد می‌شود. بنابراین،

متغیرهای بکار رفته در معادله رگرسیون چندمتغیره (ΔFIN_t و ΔNCO_t ، ΔWC_t ، ROA_t) اضافی نمی‌باشند.

آزمون رمزی^۳

پس از تخمین مدل مورد بررسی، از این آزمون جهت بررسی صحت فرم تبعی مدل تخمین زده شده استفاده می‌گردد. عبارت دیگر، آزمون رمزی تصریح مدل را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. بنابراین، فرضیه صفر در این آزمون عبارتست است از اینکه فرم تابع مدل تخمین زده شده اول تحقیق درست است. نگاره (۴) نتایج حاصل از آزمون رمزی را ارائه می‌کند.

نگاره (۴): نتایج آزمون رمزی

نتیجه‌ی آزمون	p- مقدار (خی - دو)	p- مقدار (آماره F)	نسبت لگ درستنمایی	آماره F	فرضیه صفر
تأیید فرضیه صفر	۰/۵۴۱۵	۰/۵۵۴۴	۰/۳۷۲۸	۰/۳۵۱۹	فرم تابع مدل تخمین زده شده اول تحقیق درست است.

با توجه به نتایج آزمون رمزی مطابق نگاره (۴)، p- مقدار آماره F برابر ۰/۵۵۴۴ است که بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. پس چنین استنتاج می‌شود که نمی‌توان فرضیه صفر مبنی بر درست بودن فرم تابع مدل تخمین زده شده را رد نمود. بنابراین، فرم تابعی معادله تخمین زده شده مدل اول درست است.

آزمون فرضیه دوم تحقیق

پس از آزمون فرضیه اول تحقیق و تأیید شدن آن، به بررسی روند تغییرات قابلیت اعتماد اطلاعات صورت‌های مالی می‌پردازیم.

برای بررسی روند تغییرات قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری بعد از الزام استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱) کافی است تا روند سری زمانی ضرایب تعیین چندگانه تعدیل شده مدل اول رگرسیون با استفاده از یک معادله رگرسیون خطی ساده مشخص گردد که نشان دهنده ی رابطه ضرایب با متغیر روند (متغیر مستقل زمان) را نشان می‌دهد.

$$AR_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 TIME_t + \varepsilon_t$$

در این رابطه، AR_t^2 ضرایب تعیین چندگانه تعدیل شده مدل رگرسیون قبلی را برای زمان $t=1, \dots, 9$ و $TIME_t$ متغیر روند که مقادیر ۱ تا t را متناظر با هریک از سال‌های دوره ی زمانی تحقیق اختیار می‌کند. نگاره (۵)، نتایج آماری مدل روند را نشان می‌دهد.

نگاره (۵): نتایج حاصل از مدل روند

$TIME_t$	عرض از مبدأ (α_0)	مؤلفه
۰/۰۰۹۴	۰/۷۹۵۵	ضریب
۰/۰۱۶۶	۰/۰۸۳۸	انحراف استاندارد
۰/۵۶۹۳	۹/۴۹۴۲	آماره t
۰/۵۸۹۸	۰/۰۰۰۱	سطح معناداری
	۰/۳۲۴۱	آماره F
	۰/۵۸۹۸	سطح معناداری
	۰/۰۵۱۲	ضریب تعیین
	-۰/۱۰۶۹	ضریب تعیین تعدیل شده
	۱/۳۷۶۴	آماره دوربین - واتسون

با توجه به نتایج نگاره (۵)، ضریب متغیر مستقل زمان برابر با ۰/۰۱ می‌باشد که نشان می‌دهد به ازای هر یک درصد تغییر در زمان تغییر افزایشی معادل ۰/۰۱ در ضریب تعیین تعدیل شده را در پی دارد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت روند قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری در طی دوره ی بعد از الزام استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱) تغییر چندانی نداشته است.

نتیجه‌گیری

یافته‌های مربوط به آزمون فرضیه‌های پژوهش با یافته‌های آزمون‌های تجربی مشابه همخوانی دارد. این آزمون‌ها تأیید می‌کنند اقلام تعهدی که از قابلیت اعتماد کمتری برخوردارند، از پایداری سود به میزان بیشتری می‌کاهند. در ارتباط با معنادار نبودن ضریب جزء تغییر در دارایی‌های مالی خالص (ΔFIN) یعنی ρ_4 بیان توضیحاتی ضرورت دارد. تفاوت‌های دقیقی بین دارایی‌ها و بدهی‌های مالی وجود دارد که به منظور متمایز ساختن آن‌ها، دارایی‌های مالی خالص (ΔFIN) به اجزای سرمایه‌گذاری کوتاه مدت (ΔSTI)، سرمایه‌گذاری بلندمدت (ΔLTI) و بدهی مالی ($\Delta FINL$) تفکیک می‌شود. این طبقه از طریق تغییر در سرمایه‌گذاری‌های کوتاه مدت (ΔSTI) و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت (ΔLTI) منهای تغییر

در تسهیلات مالی کوتاه مدت و تسهیلات مالی بلندمدت ($\Delta FINL$) اندازه گیری می‌شود،

$$\Delta FIN = \Delta STI + \Delta LTI - \Delta FINL$$

یعنی

در پژوهش‌های قبلی این طبقه از اقلام تعهدی نادیده انگاشته می‌شد. به هر حال، چنانکه در بخش تعریف و طبقه بندی اقلام تعهدی گفته شد، این طبقه اقلام تعهدی با درجه بالایی از قابلیت اعتماد اندازه گیری می‌شوند. سرمایه‌گذاری‌های کوتاه مدت و بدهی‌های مالی با قابلیت اعتماد بالایی اندازه گیری می‌شود سرمایه‌گذاری بلندمدت تنوعی از دارایی‌های مالی مانند مطالبات بلندمدت و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت در اوراق بهادار را در بر می‌گیرد و با قابلیت اعتماد متوسط ارزیابی می‌شود.

افزایش در اقلام تعهدی دارایی‌های عملیاتی ممکن است به دو طریق تأمین مالی شود. چنانچه از بدهی‌های عملیاتی به منظور تأمین مالی اقلام تعهدی دارایی‌های عملیاتی استفاده شود، واقعاً بر این انتظار است که پایداری سود بالاتر باشد. اگر از طریق بدهی‌های مالی به منظور تأمین مالی اقلام تعهدی دارایی‌های عملیاتی استفاده شود انتظار داریم پایداری سود کمتر شود. شاید یک دلیل احتمالی برای تفسیر معنادار نبودن ضریب جزء تغییر در دارایی‌های مالی خالص (ΔFIN)، تأمین مالی اقلام تعهدی دارایی‌های عملیاتی از طریق بدهی‌های عملیاتی به جای بدهی‌های مالی باشد. این عمل باعث می‌شود از قابلیت اعتماد دارایی‌های مالی خالص (ΔFIN) کاسته شود، زیرا از وزن بدهی‌های مالی ($\Delta FINL$) که قابلیت اعتماد بالایی در طبقه دارایی‌های مالی خالص (ΔFIN) کاسته می‌شود.

بعد از الزام استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱)، اطلاعات حسابداری تخصصی‌تر شده که مستلزم دانش بیشتری نسبت به قبل از آن می‌باشد. لذا، در بررسی روند تغییرات قابلیت اعتماد اطلاعات صورت‌های مالی شرکت‌های بورسی چنین نتیجه گیری می‌شود که روند تغییرات در طی دوره ی بعد از الزام استانداردهای حسابداری (۱۳۸۰/۱/۱) ثابت بوده و تغییرات معناداری ندارد. و شاید دلیل احتمالی آن آشنایی کم و فقدان دانش حسابداری استفاده‌کنندگان نسبت به صورت‌های مالی باشد.

به پژوهشگران برای انجام تحقیقات آتی توصیه می‌شود به منظور دستیابی به درک کاملتری از کیفیت سود (پایداری سود) به طور همزمان خطای اندازه گیری در جریان‌های نقدی و اقلام

تعهدی را مدل سازی و مورد کاوش قرار دهند. در این پژوهش فرض شد خطای اندازه گیری در جریان‌های نقدی از اهمیت درجه دوم برخوردار است.

بعلاوه با توجه به وجود روندی ثابت در قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری، به سازمان حسابرسی کشور بعنوان تنها نهاد تدوین کننده استانداردهای حسابداری پیشنهاد می‌شود، استانداردها و رهنمودهای لازم در تهیه و تنظیم اطلاعات حسابداری را طوری وضع نمایند تا قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری در طی زمان بیشتر شود.

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی به شرح زیر است:

الف) خطای اندازه گیری در ارقام تعهدی یک متغیر تصادفی مستقل فرض شده است؛ در واقع احتمال دارد خطای اندازه گیری تحت تأثیر دستکاری‌های سود بوسیله مدیران و میثاق‌های حسابداری مانند محافظه کاری قرار گیرد.

ب) در این پژوهش فرض شد خطای اندازه گیری در جریان‌های نقدی از اهمیت ثانوی برخوردار است. پژوهش‌های جدید مطرح می‌کنند که جریان‌های نقدی نیز موضوع دستکاری‌های مدیران قرار می‌گیرد.

پی‌نوشت‌ها

- ۱ Earnings persistence
- ۲ Redundant variables test
- ۳ Ramsey's RESET test

منابع

- احمدپوره، احمد. احمدی، احمد. (۱۳۸۷). استفاده از ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی در ارزیابی کیفیت سود. فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۲، ۳-۱۶.
- ثقفی، علی. (۱۳۸۹). قابلیت اعتماد و کیفیت سود (رویکرد وضعیت مالی). فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۸، ۴-۲۵.
- ثقفی، علی. ابراهیمی، ابراهیم. (۱۳۸۸). رابطه تدوین استانداردهای حسابداری با کیفیت اطلاعات حسابداری. فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۶، شماره ۵۷، ۳۳-۵۰.
- ثقفی، علی. باغومیان، رافیک. (۱۳۸۸). تبیین ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری از منظر اندازه گیری و رفتاری. فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۵، ۱-۵۲.

رحمانی، علی. امینی، زهره. (۱۳۹۰). استانداردهای حسابداری و کیفیت اطلاعات حسابداری. مجموعه مقالات نهمین همایش سراسری حسابداری ایران - زاهدان، ۹۶ - ۱۰۸.

کمیته تدوین استانداردهای حسابداری. (۱۳۸۵). استانداردهای حسابداری. نشریه ۱۶۰. تهران: سازمان حسابداری.

- Ahmed, Anwer S. , Michael Neel and Dechun Wang (2009). "The Effects of Mandatory Adoption of International Financial Reporting Standards on Smoothness, Conservatism and Timeliness of Accounting Earning", Electronic copy available at: www.ssrn.com.
- Dechow, P. & Dichev, I. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors". *The Accounting Review*. 77, 35-59.
- Dechow, P. and Ross, S. (2005). "The persistence of earnings and cash flows and the role of special items, implications for the accrual anomaly", Working Paper, PP. 1-61, www.ssrn.com.
- Francis, Jenifer. , R LaFond, p. Olssen, and K. Schipper. (2004) , "Cost of Quality and Earnings Attributes", *the Accounting Review*, USA.
- Radziah Mahmud, Muhd Kamil Ibrahim and Wee Ching Pok, (2009) , "Earnings Quality Attributes and Performance of Malaysian Public Listed Firms", University Teknologi MARA, Malaysia.
- Sloan, R. (1996). "Do stock prices fully reflect information in accruals and cash flows about future earnings?" *The Accounting Review*, 71, 289-315.